

Utbildningsutskottets yttrande 2020/21:UbU7y

Barns och ungas läsning

Till kulturutskottet

Kulturutskottet beslutade den 29 april 2021 att ge utbildningsutskottet tillfälle att senast den 18 maj 2021 yttra sig över skrivelse 2020/21:95 Barns och ungas läsning och två följdmotioner (SD, KD).

Utbildningsutskottet begränsar sitt yttrande till de utbildningsfrågor som redogörs för i skrivelsen och till motionerna 2020/21:3987 (SD) yrkandena 2 och 6 och 2020/21:3985 (KD) yrkandena 1–4.

Utbildningsutskottet föreslår att kulturutskottet avstyrker motionerna i berörda delar.

I yttrandet finns två avvikande meningar (SD, KD) och ett särskilt yttrande (M).

Utskottets överväganden

Bakgrund

Kulturutskottet beslutade den 29 april 2021 att ge utbildningsutskottet tillfälle att senast den 18 maj 2021 yttra sig över skrivelse 2020/21:95 Barns och ungas läsning och två följdmotioner (SD, KD).

Den 22 september 2016 gav regeringen en kommitté i uppdrag att inom ramen för satsningen Hela Sverige läser med barnen samla alla aktörer – skola, kultur och föreningsliv – runt insatser för läsning i och utanför skolan. Syftet var att bidra till att ge alla barn och unga mer likvärdiga förutsättningar för en fullgod läsförmåga och lustfyllda läsupplevelser (dir. 2016:78). Kommittén antog namnet Läsdelegationen. Läsdelegationen överlämnade i juni 2018 sitt betänkande Barns och ungas läsning – ett ansvar för hela samhället (SOU 2018:57).

Skrivelsen

Sammanfattning

I skrivelsen redogör regeringen för sina bedömningar utifrån Läsdelegationens betänkande Barns och ungas läsning – ett ansvar för hela samhället (SOU 2018:57). Fokus för skrivelsen är läsfrämjande insatser för barn och unga i åldersgruppen 0–18 år. I skrivelsen framför regeringen bl.a. följande:

- Ett läsråd med uppdrag att samla och samordna aktörer och insatser kring barns och ungas läsning inrättas.
- Läsfrämjande insatser i och utanför skolan bör samverka i högre utsträckning, i syfte att ge barn och unga mer likvärdiga förutsättningar för en god läsförmåga och lustfyllda läsupplevelser.
- Fortsatta satsningar på förskolan bör genomföras i syfte att stärka barns språkutveckling. Samverkan mellan folkbibliotek, barnhälsovård och förskola bör öka i syfte att stärka små barns språkutveckling.
- Skolan bör fortsätta att stärka elevernas språk-, läs- och skrivutveckling. Läslyftet bör fortsätta inom ramen för de nationella skolutvecklingsprogrammen.
- Fritidshem och skollov bör fortsätta att utgöra en möjlighet för att stimulera barns och ungas läsförmåga och läsintresse.
- Kulturrådet bör genomföra ytterligare insatser för att stödja läsande förebilder.
- Barn och unga bör få möjlighet att utveckla sitt nationella minoritetsspråk, sitt modersmål och teckenspråk samt ges god tillgång till litteratur på dessa språk.

- Skolbiblioteken är en viktig resurs för elevernas lärande och bör fortsätta bidra till att stärka läsintresset såväl inom som utanför skolan.

I det följande redogörs kortfattat för regeringens bedömningar och skälen för dessa, i de delar som berör utbildningsutskottets beredningsområde.

Samling för läsande

Ett läsråd inrättas

Enligt regeringens bedömning bör läsfrämjande insatser i och utanför skolan samverka i högre utsträckning än i dag, i syfte att bidra till att ge barn och unga mer likvärdiga förutsättningar för en fullgod läsförmåga och lustfyllda läsoplevelser.

Ett läsråd med uppdrag att samla och samordna aktörer och insatser kring barns och ungas läsning kommer att inrättas. Riksdagen har avsatt 10 miljoner kronor fr.o.m. 2021 för ett läsråd med uppdrag att samla och samordna aktörer och insatser inom bl.a. kultur, skola, myndigheter, civilsamhälle, folkbildning, bokhandel och förlag (prop. 2020/21:1 utg.omr. 17, bet. 2020/21:KrU1, rskr. 2020/21:106). Kulturrådet har i regleringsbrevet för 2021 fått i uppdrag att förbereda inrättandet av läsrådet inom myndigheten. Uppdraget ska redovisas till regeringen (Kulturdepartementet) senast den 30 april 2021.

Regeringen bedömer vidare att uppföljning av det läsfrämjande arbetet i och utanför skolan bör vara ett ansvar för alla nivåer: nationell, regional och kommunal nivå. Enligt regeringen bör uppföljningen generellt stärkas, både i och utanför skolan, och detta arbete måste byggas på de strukturer som redan finns. Regeringen bedömer även att det finns behov av att utveckla former för uppföljning och utvärdering av det läsfrämjande arbetet. Detta är en uppgift för berörda myndigheter samt för det läsråd som regeringen avser inrätta.

Små barns språkutveckling

Läsfrämjande insatser i förskolan

Enligt regeringens bedömning bör satsningarna på att stimulera barns språkutveckling inom förskolan fortsätta.

Förskolan har en viktig roll i att stimulera små barns språkutveckling. Fortsatta satsningar på området bör därför genomföras. Regeringen har bl.a. beslutat om en ändring i förskolans läroplan som innebär att barnen ska erbjudas en stimulerande miljö där de får förutsättningar att utveckla sitt språk genom att lyssna till högläsning och samtala om litteratur och andra texter. Vidare omfattas sedan december 2016 även förskolans personal av Läslyftet – fortbildning i läs- och skrivutveckling för lärare. För att stärka barns språkutveckling i svenska i förskolan infördes 2019 ett nytt statsbidrag. Statsbidraget ska bl.a. gå till språkfrämjande insatser som ger barnen bättre möjligheter att utveckla sin svenska, och ge dem mer jämlika förutsättningar inför skolstarten. Det övergripande syftet är att stärka barns språkutveckling i

svenska, särskilt utvecklingen hos barn som har ett annat dagligt umgängesspråk i hemmet än svenska. Från och med 2021 har satsningen förstärkts ytterligare.

Barns och ungas läsning

Läsning i skolan

Enligt regeringens bedömning bör elevernas språk-, läs- och skrivutveckling fortsätta att stärkas. Läslyftet som helhet bör fortsätta inom ramen för de nationella skolutvecklingsprogrammen i syfte att bidra till långsiktighet och ge huvudmännen stöd för att skapa hållbar kompetensutveckling. Läslyftets material bör som i dag också ge stöd för samverkan mellan olika pedagogiska yrkesgrupper.

Regeringen har genomfört och genomför en rad olika insatser för att stärka elevernas läsning. Som även framkommer ovan har Läslyftet utvidgats till fler målgrupper och förlängts i olika omgångar. Skolverket fick i regleringsbrevet för 2021 i uppdrag att under 2021–2023 fortsätta att svara för fortbildning i läs- och skrivutveckling med inriktning mot förskoleklass och lågstadiet.

Läsning i fritidshemmet

Regeringen bedömer att fritidshemmet bör fortsätta att verka för att stimulera elevers läsintresse.

Fritidshemmet har sedan juli 2016 ett eget avsnitt i läroplanen där det bl.a. framgår att eleverna ska ges möjlighet att samtala om olika typer av texter. Skolverket fick i regleringsbrevet för 2017 i uppdrag att kartlägga och analysera behovet av fortbildning för personal i fritidshem med anledning av tilläggen i läroplanen. Med utgångspunkt i detta arbete har Skolverket tagit fram stöd och webbkurser för personal i fritidshemmet som bl.a. syftar till att främja elevers språk- och läsutveckling.

I juni 2020 lämnade Utredningen om fritidshem och pedagogisk omsorg sitt betänkande Stärkt kvalitet och likvärdighet i fritidshem och pedagogisk omsorg (SOU 2020:34). Betänkandet är remitterat och utredningens förslag bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Läsning på lov

Regeringen bedömer att skolloven bör fortsätta att utgöra en möjlighet för att stimulera barns och ungas läsförmåga och läsintresse.

Skolverket har i uppdrag att stärka läslovet. Därutöver har Kulturrådet tillförts extra medel fr.o.m. 2021 för myndighetens läsfrämjande uppdrag. Inom ramen för detta uppdrag stöder Kulturrådet flera läsfrämjande insatser under skolloven.

Tillgänglig läsning och flerspråkighet

Enligt regeringens bedömning bör barn och unga även i fortsättningen få möjlighet att utveckla sitt nationella minoritetsspråk, sitt modersmål och teckenspråk, parallellt med det svenska språket. Barn bör även ges god tillgång till litteratur på de nationella minoritetsspråken och andra språk än svenska. Barn och unga med läsnedsättning bör ha tillgång till för dem tillgänglig litteratur.

Skolverket fick i regleringsbrevet för 2021 i uppdrag att lämna förslag på hur en nationell samordning av undervisningen i nationella minoritetsspråk inom skolväsendet kan organiseras så att undervisningen i språken stärks. I november 2019 tillsatte regeringen en utredning som bl.a. ska föreslå hur val av ändamålsenliga och tillgängliga läromedel av hög kvalitet kan underlättas (dir. 2019:91). Utredningen ska redovisas senast den 15 augusti 2021. Vidare gav regeringen i december 2020 Kungliga biblioteket i uppdrag att genomföra en satsning på de nationella minoriteternas bibliotek som resursbibliotek för respektive språkgrupp och för landets kommuner. I uppdraget ska tillgång till litteratur för barn och unga särskilt beaktas.

Av regeringens skäl för bedömningen framgår följande. I de diskussioner om flerspråkighet som förs i samhället framställs ofta forskarna som oeniga om modersmålets betydelse för flerspråkiga elevers språk- och kunskapsutveckling. Forskardebatten har emellertid främst gällt bästa möjliga villkor för att elever ska kunna utveckla flera språk samt de olika tillvägagångssätt som tillämpats. Däremot råder stor enighet om att språk stöttar och främjar varandra. Detta innebär att andraspråket svenska gynnas av att också modersmålet utvecklas. Förstaspråkets eller modersmålets betydelse framhålls av flera forskare.

Regeringen framhåller att modersmålet är viktigt för att barn och unga ska få möjlighet att utveckla sin kulturella identitet. När det gäller de nationella minoritetsspråken finns utöver denna aspekt också den mer övergripande aspekten om vikten av att bevara och revitalisera språk som annars riskerar att försvinna. Vidare gör regeringen bedömningen att barn och unga behöver få möjlighet att utveckla sitt modersmål, inklusive sitt nationella minoritetsspråk och teckenspråk parallellt med det svenska språket. Av största vikt är också att det finns tillgång till litteratur på de nationella minoritetsspråken och även i övrigt på andra språk och en infrastruktur som möjliggör och underlättar utgivning och spridning av litteratur på minoritetsspråk i Sverige. Biblioteken har en viktig roll för att tillhandahålla denna litteratur.

Bibliotekens läsförmedlande arbete

Skolbibliotek och läsning

Enligt regeringens bedömning är skolbiblioteken en viktig resurs för elevernas lärande och bör fortsätta att bidra till att stärka barns och ungas läsintresse såväl inom som utanför skolan.

Regeringen framför att det har genomförts flera satsningar på att stärka skolbiblioteken. Från 2016 till 2019 fanns möjlighet för huvudmännen att söka statsbidrag för personalförstärkning i skolbibliotek i syfte att öka skolbibliotekens möjligheter att stödja elevernas lärande, stimulera deras läslust och främja deras språkutveckling. I november 2019 tillsatte regeringen en utredning med uppdrag att utreda och föreslå åtgärder för att stärka skolbiblioteken. I utredningens uppdrag ingår även att utreda och föreslå åtgärder för att öka tillgången till skolbibliotek med utbildade bibliotekarier. Utredningen lämnade i januari 2021 delbetänkandet Skolbibliotek för bildning och utbildning (SOU 2021:3). Betänkandet har remitterats och utredningens förslag bereds inom Regeringskansliet. Utredningen ska slutredovisa sitt uppdrag den 30 juni 2021 (dir. 2020:109).

Motionerna

I kommittémotion 2020/21:3987 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 2 föreslår motionärerna ett tillkännagivande om värdet av en klassikerlista för utvecklandet av språkfärdigheter, bildning och läsglädje. Införandet av en klassikerlista visar enligt motionärerna att vi värdesätter vårt språk, och unga som får läsa klassiker får goda förutsättningar att utveckla sina färdigheter i svenska. I yrkande 6 anför motionärerna att de inte delar regeringens inställning till modersmålsundervisning eller uppfattning rörande modersmålspolitikens del inom läspolitiken.

I kommittémotion 2020/21:3985 av Roland Utbult m.fl. (KD) yrkande 1 föreslås ett tillkännagivande om främjande av barns och ungas läsning. Motionärerna framför bl.a. att en bred satsning på läsning och kunskapsinhämtning görs genom att betona skolans bildningsuppdrag och att rikta insatser för ökad läsförståelse och läsinläring där de kommer alla barn till del. I yrkande 2 framför motionärerna att utrymmet för den fria läsningen under skoltid bör utökas. För de barn som växer upp i ett hem utan böcker och utan en lästradition är det enligt motionärerna särskilt viktigt att skolan stimulerar och uppmuntrar läsning, inte minst om barnet inte har svenska som modersmål.

I yrkande 3 föreslås att det ska införas en klassikerlista med såväl litterära verk som filmer och musik, som alla elever bör komma i kontakt med och bör ha tagit del av under sin skolgång. Vidare föreslår motionärerna i yrkande 4 att det ska införas en fortbildning i svenska som andraspråk för svensklärare samt att tillgången på specialpedagoger och speciallärare genom kompetensutveckling ska öka.

Bakgrund och pågående arbete

Läroplaner och kursplaner i ämnet svenska

Av läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet och i läroplanen för specialskolan respektive sameskolan framgår att skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola kan använda det svenska språket i tal och skrift på ett rikt och nyanserat sätt. Av läroplanerna för gymnasieskolan och gymnasiesärskolan framgår bl.a. att ämnet svenska alternativt svenska som andraspråk ingår i alla nationella program i skolformerna. I ämnesplanen i svenska för gymnasieskolan står det bl.a. att undervisningen i ämnet svenska syftar till att eleverna utvecklar sin förmåga att kommunicera i tal och skrift samt att läsa och arbeta med texter, både skönlitteratur och andra typer av texter.

I kursplanen för ämnet svenska i grundskolan framgår att undervisningen bl.a. ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper i och om det svenska språket. Undervisningen ska även stimulera elevernas intresse för att läsa, och eleverna ska möta samt få kunskaper om skönlitteratur från olika tider och skilda delar av världen. Undervisningen ska också bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om olika former av sakprosa. I mötet med olika typer av texter, scenkonst och annat estetiskt berättande ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sitt språk, den egna identiteten och sin förståelse för omvärlden. Motsvarande ska undervisningen i svenska och litteratur i gymnasieskolan bl.a. omfatta centrala skönlitterära verk författade av såväl kvinnor som män och tongivande författare från olika epoker, från olika kulturer och från olika delar av världen.

Regeringen beslutade i augusti 2018 om en ny förordning om läroplan för förskolan (SKOLFS 2018:50), Lpfö 18, som trädde i kraft den 1 juli 2019. Syftet med den reviderade läroplanen var att höja kvaliteten i undervisningen i förskolan och därmed förskolans målpuppfyllelse (U2016/05591/S, U2017/01929/S). Utgångspunkten var att förskolans läroplan ska ha en liknande struktur som de andra skolformernas läroplaner har, främst grundskolans läroplan, Lgr 11. Ett flertal ändringar infördes i förskolans läroplan, däribland lyftes läsningen fram. Enligt läroplanen ska barnen erbjudas en stimulerande miljö där de får förutsättningar att utveckla sitt språk genom att lyssna till högläsning och samtala om litteratur och andra texter.

Statsbidrag för bättre språkutveckling i förskolan

Regeringen beslutade i juli 2019 om förordningen (2019:558) om statsbidrag för bättre språkutveckling i förskolan. Det övergripande syftet med statsbidraget är att stärka språkutvecklingen i svenska, särskilt för barn som har ett annat dagligt umgängesspråk i hemmet än svenska. Statsbidraget får lämnas till kommuner för insatser som syftar till att öka deltagandet i förskolan, särskilda språkutvecklande insatser i förskolan samt för kompetensutveckling för förskolepersonal i språkutvecklande arbetssätt i

svenska. Förordningen trädde i kraft den 15 augusti 2019 (bet. 2018/19:UbU1, rskr. 2018/19:104).

Betänkandet Förskola för alla barn – för bättre språkutveckling

I oktober 2019 tillsatte regeringen en utredning om fler barn i förskolan för bättre språkutveckling i svenska (dir. 2019:71). Uppdraget bygger på en överenskommelse mellan regeringen, Centerpartiet och Liberalerna (regeringens pressmeddelande 2019-10-24). I november 2020 överlämnades betänkandet Förskola för alla barn – för bättre språkutveckling i svenska (SOU 2020:67). I betänkandet föreslogs bl.a. att:

- Kommunerna ska vara skyldiga att bedriva uppsökande verksamhet för att öka deltagandet i förskolan.
- Det ska vara obligatoriskt för kommunerna att erbjuda förskola till barn som har behov av förskola för att få en bättre språkutveckling i svenska.
- Förskolan ska bli obligatorisk för alla barn fr.o.m. fem års ålder.

Ärendet bereds inom Regeringskansliet.

Utredningen om stärkta skolbibliotek

Utredningen om stärkta skolbibliotek och läromedel redovisade i januari 2021 delbetänkandet Skolbibliotek för bildning och utbildning (SOU 2021:3). Utredningen hade bl.a. i uppdrag att kartlägga hur samverkan mellan skolbibliotek, folkbibliotek och den regionala biblioteksverksamheten ser ut och vid behov lämna förslag på hur denna samverkan kan utvecklas och stärkas (dir. 2019:91). I delbetänkandet redovisades den del av uppdraget som handlar om att utreda och föreslå åtgärder för att stärka skolbiblioteken i syfte att ge alla elever likvärdig tillgång till skolbibliotek.

När det särskilt gäller skolbibliotekens roll för det fria läsandet framgår bl.a. följande om skolbibliotekens roll för läsförmågan och det fria läsandet.

Skolbibliotekets tradition när det gäller att främja läsande är stark, och ska fortsätta vara det. En god läsförståelse är avgörande för att eleverna ska klara sina studier i alla ämnen och skolbiblioteket kan spela en viktig roll för att främja såväl läsintresset som läsförmågan. Skolbibliotekarier kompletterar ofta lärarnas undervisning om läsning och texter bland annat genom att uppmärksamma det fria läsandet. Detta läsande har både ett värde i sig och spelar stor roll för att eleverna ska utveckla den läsförmåga som behövs för att tillgodogöra sig undervisningen i skolan (SOU 2021:3, s. 18).

Ärendet bereds inom Regeringskansliet.

Modersmål och flerspråkighet

Av språklagen (2009:600) framgår att svenska är huvudspråk i Sverige och samhällets gemensamma språk som ska kunna användas inom alla samhällsområden (4 och 5 §§ språklagen). Var och en som är bosatt i Sverige ska ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda svenska. Vidare ska den

som talar något av de nationella minoritetsspråken ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda minoritetsspråket, och den som har behov av teckenspråk ska ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda det svenska teckenspråket. Den som har ett annat modersmål än något av minoritetsspråken eller teckenspråk ska ges möjlighet att utveckla och använda sitt modersmål. Det är det allmänna som ansvarar för att den enskilde ges tillgång till språk (14 och 15 §§ språklagen).

I 10 kap. 7 § skollagen anges att en elev i grundskolan som har en vårdnadshavare med ett annat modersmål än svenska ska erbjudas modersmålsundervisning i detta språk om språket är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet och eleven har grundläggande kunskaper i språket. Motsvarande bestämmelser finns även för de övriga obligatoriska skolformerna. För de nationella minoritetsspråken (finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska) finns det sedan den 1 juli 2015 inte längre ett krav på att en vårdnadshavare har språket som modersmål eller att eleven har grundläggande kunskaper i språket för rätt till modersmålsundervisning (prop. 2013/14:148, bet. 2013/14:UbU21).

Fortbildning och kompetensutveckling för lärare

Som framgår ovan bedömer regeringen i skrivelse 2020/21:95 att språk-, läs- och skrivutvecklingen i skolan bör fortsätta att stärkas och att Läslyftet bör fortsätta inom ramen för de nationella skolutvecklingsprogrammen i syfte att bidra till långsiktighet och ge huvudmännen stöd för att skapa hållbar kompetensutveckling.

Läslyftet är en kompetensutvecklingsinsats inom området läs- och skrivutveckling som initierades av regeringen 2013 och som sedan har utvidgats till fler målgrupper och förlängts i olika omgångar (U2013/07215, U2016/05733, U2019/04372). Av Skolverkets redovisning av uppdraget (Skolverkets dnr 2020:351) framgår att Läslyftet nått ca 25 procent av Sveriges samtliga lärare och förskolepersonal mellan 2015 och 2020 (s. 10). Skolverket fick i regleringsbrevet för 2020 i uppdrag att fortsätta att genomföra fortbildning för förskollärare, lärare och skolbibliotekarier (U2019/04372), vilket innebär att personalen i förskolan i större utsträckning ges förutsättning att delta i Läslyftet, exempelvis genom att fler handledare med inriktning mot förskola utbildas.

Vidare har riksdagen beslutat att satsningen för att stärka språkutveckling i svenska, särskilt för barn med annat modersmål än svenska, ska förstärkas fr.o.m. 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 16, bet. 2020/21:UbU1, rskr. 2020/21:141).

Utskottets ställningstagande

Utskottet välkomnar regeringens skrivelse och instämmer med regeringen i bedömningen att läsfrämjande insatser i och utanför skolan i högre

utsträckning bör samverka för att ge barn och unga likvärdiga förutsättningar för en fullgod läsförmåga och lustfyllda läsoplevelser. Utskottet är vidare positivt till att ett läsråd ska inrättas med uppgift att samordna aktörer och insatser för barns och ungas läsning. När det gäller små barns språkutveckling bedömer regeringen att satsningarna på att stimulera barns språkutveckling i förskolan bör fortsätta. Utskottet kan konstatera att det har genomförts flertalet insatser för att stärka språkets roll i förskolan, bl.a. i den reviderade läroplanen för förskolan (Lpfö 18) och det statsbidrag för bättre språkutveckling i förskolan som infördes 2019. Därutöver bereds för närvarande betänkandet Förskola för alla barn – för bättre språkutveckling (SOU 2020:67) inom Regeringskansliet.

Regeringen bedömer att språk, läs- och skrivutvecklingen bör fortsätta att stärkas i skolan, bl.a. genom en förlängning och utvidgning av Läslyftet till fler yrkesgrupper. Utskottet instämmer i denna bedömning och vill även hänvisa till att regeringen vidtagit ett flertal kompetensutvecklingsinsatser och insatser för att främja läsning bland barn och unga. Här kan särskilt nämnas att den nationella satsningen Bokstart byggts ut och att Skolverket fått i uppdrag att genomföra insatser för att främja ett ökat läsande, inklusive att stärka läslovet.

När det gäller frågan om att utöka den fria läsningen vill utskottet dels framhålla de ovan beskrivna satsningarna för ökat läsande hos barn och unga, dels påminna om det betänkande från Utredningen om stärkta skolbibliotek och läromedel (SOU 2021:3) som för närvarande bereds inom Regeringskansliet. Utredningen har bl.a. framfört att skolbibliotekarier har en central plats för det fria läsandet, och att elevers motivation för läsning kan öka genom samarbete mellan lärare och skolbibliotekarier.

Vidare delar utskottet regeringens uppfattning att barn och unga bör ha möjlighet att parallellt med det svenska språket även utveckla sitt nationella minoritetsspråk, sitt modersmål och teckenspråk. Utskottet har även tidigare framfört att rätten till modersmålsundervisning är av stor vikt såväl för barns och elevers språkutveckling som för övrig kunskapsinläring och identitetsskapande (se bl.a. 2018/19:UbU8).

När det sedan gäller förslag om införandet av en klassikerlista vill utskottet påminna om att det av kursplanen i svenska i grundskolan framgår att eleverna ska möta och få kunskaper om skönlitteratur från olika tider och skilda delar av världen. Motsvarande ska undervisningen i ämnet svenska i gymnasieskolan bl.a. omfatta centrala skönlitterära verk författade av såväl kvinnor som män och tongivande författare från olika epoker, från olika kulturer och från olika delar av världen. Mot denna bakgrund anser utskottet att de nu gällande kurs- och ämnesplanerna väl tillgodoser att eleverna får möta en bredd av skönlitteratur, texter, filmer och musik.

Med hänvisning till pågående arbete och vidtagna åtgärder anser utskottet att kulturutskottet bör avstyrka motionerna.

Stockholm den 18 maj 2021

På utbildningsutskottets vägnar

Gunilla Svantorp

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Gunilla Svantorp (S), Roger Haddad (L), Kristina Axén Olin (M), Lars Püss (M), Patrick Reslow (SD), Caroline Helmersson Olsson (S), Fredrik Christensson (C), Daniel Riazat (V), Marie-Louise Hänel Sandström (M), Robert Stenkvist (SD), Linus Sköld (S), Christian Carlsson (KD), Tomas Kronståhl (S), Michael Rubbestad (SD), Maria Nilsson (L), Roza Güclü Hedin (S) och Mats Berglund (MP).

Avvikande meningar

1. Barns och ungas läsning (SD)

Patrick Reslow (SD), Robert Stenkvis (SD) och Michael Rubbestad (SD) anför:

Läsfrämjande insatser är av godo och av stor vikt, och vi delar regeringens vision om god läsförmåga bland hela befolkningen.

I vårt förslag om kulturkanon ingår framtagandet av en klassikerlista för litteratur. Genom en klassikerlista blir det lättare att ta del av den svenska litteraturskatten och några av vårt lands främsta verk. En bred läsning av klassiker i skolan leder också till sammanhållning genom gemensamma läsupplevelser, samtidigt som man utvecklar sitt språk och sin förståelse för samhällets och vår kulturs utveckling. En klassikerlista visar även att vi värdesätter vårt språk, och unga som får läsa klassiker får goda förutsättningar att utveckla sina egna färdigheter i svenska. Väl utvecklade språkfärdigheter föder också läsglädje och tillför ytterligare en faktor för att uppskatta litteratur, genom att kunna uppskatta ett rikt och vackert språk.

När det gäller modersmålsundervisning delar vi inte regeringens inställning. Således delar vi inte heller regeringens uppfattning rörande modersmålspolitikens del inom läspolitiken. På goda grunder ifrågasätter vi att modersmålsundervisning underlättar tillgodogörandet av svenska. Om modersmålsundervisning vore nyckeln till inläring skulle det tillämpas i flera länder. I Danmark har man slutat med modersmålsundervisning eftersom studier visar att modersmålsundervisning inte gynnar inläring av danska och inte heller inläring av andra ämnen. Det finns ingen anledning att tro att situationen i Sverige skulle vara väsensskild mot i Danmark. Sverige har som land ett särskilt ansvar för litteratur på svenska, de nationella minoritetsspråken och för personer med funktionsnedsättning. Vi anser t.ex. inte att grupper med annat modersmål än de tidigare nämnda grupperna ska vara en prioritet för biblioteksväsendet.

Därmed anser vi att kulturutskottet bör tillstyrka motion 2020/21:3987 (SD) yrkandena 2 och 6.

2. Barns och ungas läsning (KD)

Christian Carlsson (KD) anför:

Jag anser att det är angeläget att främja barn och ungas läsning och välkomnar därför skrivelse 2020/21:95 som beskriver regeringens förslag inom området. I den följdmotion som lämnats med anledning av skrivelsen beskrivs hur mitt parti ser dels på regeringens förslag, dels på behovet av läsfrämjande insatser i och utanför skolan.

Inledningsvis instämmer jag i regeringens bedömning av behovet av läsfrämjande insatser och ser positivt på regeringens förslag om att ett läsråd ska inrättas. När det gäller läsning i förskolan anser jag att det är ett steg i rätt riktning att öka samverkan mellan folkbiblioteken, barnhälsovården och förskolan i syfte att stärka små barns språkutveckling. Läsfrämjande insatser för barn i förskolan är av stor vikt och det bör därför göras fortsatta satsningar på förskolan. Här kan exempelvis nämnas de goda effekterna av högläsning för barns språkutveckling, föreställningsförmåga, talspråk och ordförråd, och förmåga att förstå sin omvärld. Därför finns högläsning också med i läroplanen för förskolan och är viktigt att fortsätta att prioritera som en del i förskolans verksamhet.

Jag instämmer vidare i det som nämns i skrivelsen om skolans viktiga roll för att stärka elevers språk-, läs-, och skrivutveckling. Jag är därför positiv till att Läslyftet fortsätter som en del av de nationella skolutvecklingsprogrammen. Det bör även införas en fortbildning i svenska som andraspråk för svensklärare och tillgången på specialpedagoger och speciallärare behöver utökas genom kompetensutveckling.

För de barn som växer upp i ett hem utan böcker och utan en lästradition är det särskilt viktigt att skolan stimulerar och uppmuntrar läsning, inte minst om barnet inte har svenska som modersmål. Jag anser därför att den fria läsningen bör få ett ökat utrymme under skoltid.

En bred satsning på läsning och kunskapsinhämtning görs genom att betona skolans bildningsuppdrag och att rikta insatser för ökad läsförståelse och läsinlärnning där de kommer alla barn till del. Jag vill i detta sammanhang även lyfta fram att skolbiblioteken har stor betydelse för elevers bildning och lästräning. Det är också av stor vikt att regeringen i skrivelsen nämner fritidshem och skollov, där stimulans av barns och ungas läsförmåga och intresse kan ske.

Det är viktigt att eleverna kommer i kontakt med litteraturhistoriens stora verk. En bärande tanke i folkbildningstraditionen är att även de barn som inte har välutbildade föräldrar genom att själva erövra kunskap kan forma ett bättre liv. Om denna tanke överges nyttjar vi inte skolan som en institution för ökad integration och jämlikhet. Jag anser därför att det bör införas en klassikerlista – en lista med litterära verk, filmer och musik – som alla elever bör ta del av under sin skolgång. Det bör finnas en särskild lista för grundskolan och en för gymnasieskolan.

Mot denna bakgrund anser jag att kulturutskottet bör tillstyrka motion 2020/21:3985 (KD) yrkandena 1–4.

Särskilt yttrande

Särskilt yttrande (M)

Kristina Axén Olin (M), Lars Püss (M) och Marie-Louise Hänel Sandström (M) anför:

Vi ser med oro på den bristande läsförmågan bland barn och unga och att allt färre ägnar sig åt nöjesläsning. Enligt Pisa- och Pirls-undersökningarna är barn och unga i Sverige också mer negativa till läsning än i andra länder. Vi välkomnar därför förslagen om att öka läsningen i skolan. Vi instämmer även i att både fritidshem och bibliotek har en stor potential för att öka läsförmågan hos barn och unga. Svenska språket är grunden för en lyckad skolgång. Det är därför viktigt att generellt i skolan stärka det svenska språket, läskunskap och kunskap om hur man söker fakta.

Vi ser även med oro på att fler än var fjärde elev i årskurs 6 inte har godkänt betyg i något eller några ämnen. Vår inställning är att antalet lektioner därför bör utökas med en timme per dag redan från årskurs 1, bl.a. för att utöka antalet lektioner i svenska.